

Briesende paarden, dravende paarden

Wat woordcombinaties onthullen over woordbetekenissen

Dat er in teksten meer gesproken wordt over 'mooie' actrices dan over 'lelijke', zegt ook iets over het wóórd *actrice*. Woordenboekmakers kijken steeds vaker naar dat soort combinaties.

BERTHOLD VAN MARIS

Illustratie: Frank Dam

Een brunette is 'een vrouw met donkerbruin haar'. Zo wordt dat woord in een woordenboek gedefinieerd. Maar is daarmee alles gezegd? Of roept het woord *brunette* een rijkere betekeniswereld op dan alleen die prozaïsche betekenisomschrijving? *Brunette* wordt vaak gesignaleerd in het gezelschap van woorden als *aantrekkelijke*, *elegante*, *knappe*, *mysterieuze*, *slanke* en *weelderige*. Die begeleidende woorden vertellen op de een of andere manier óók iets over de betekenis van *brunette*, over de associaties die het woord oproept. Die zijn bijna altijd positief en vaak ook sensueel.

Vrienden

'Zeg mij wie uw vrienden zijn en ik zal u zeggen wie u bent.' Die bekende uitdrukking geldt ook voor woorden: zeg mij met welke woorden u veel voorkomt en ik zal u zeggen wat u betekent.

Woordenboekmakers zijn steeds meer geïnteresseerd in veelvoorkomende combinaties van woorden. En dan niet alleen combinaties als *blauwe maandag* en *spitsroeden lopen*, waarvan je de betekenis niet zomaar kunt afleiden uit de betekenis van de afzonderlijke woorden, maar ook heel simpele en voorspelbare combinaties zoals *mooie jurk* en *cola drinken*. Het is de laatste twintig jaar natuurlijk ook veel gemakkelijker geworden om daar een goed beeld van te krijgen. Er zijn tegenwoordig grote hoeveelheden gedigitaliseerde tekst beschikbaar, die door de computer moeiteloos doorzocht kunnen worden. Een woordenboek dat gretig gebruikmaakt van die nieuwe mogelijkheden is het *Algemeen Nederlands Woordenboek* (ANW), een wetenschappelijke beschrijving van de woordenschat van het hedendaagse Nederlands, waar nu door het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL) aan gewerkt wordt.